

Szegedet még a nyolcvanas években is a posztstalinizmus honi fellegváraként tartották számon. Akadtak ugyan intézmények a városban, ahol a vaskommunista hivatali terror mellett már tetten érhető volt az alternatív szabad szellemiség is. A tanárképző főiskolán például keveredtek, egymásra rízttek a szabadság különböző fokai. 1983. március 15-én néhány főiskolás hallgató, túllépve az előírt közösségi és szellemi kötelekeken, egyszerűen jól és szabadnak érezte magát. A fiatalok távolról sem akartak forradalmárokká lenni.

A nyolcvanas évek elején jól érzékelhetően nőtt az államhatalom türelmetlensége mindennel szemben, amit nem tartott kézben, vagy amiről azt hitte, hogy kicsúszhat a kezéből. De mi történt 1982-83-ban, ami ingerlékenyebb és bizonytalanabbá tette a vezetést? Mi indokolta az éberségi hisztériakampányt, a megfélemlítő célzatos rendőrségi akciókat, házkutatásokat, kihallgatásokat és lefoglaltatásokat?

A lengyel vírus

1981. december 13-án a keleti blokk számára eldőlt az alternatív, elzárt gazdasági reformra épülő társadalmi szerződés elől az utat. Jaruzelski puccsa és a szükségállapot bevezetése nem tudta megállítani a lengyel gazdaság hanyatlását. A létező szocializmus válsága valamennyi kelet-európai országra kiterjedt. A hagyományos tervutasításos rendszerek és a félig megreformált, „sem terv, sem piac” típusú (magyar) rendszer fejlődési képességeinek kifulladásáról árulkodott a gazdasági növekedés ütemének közel egy évtizede tartó csökkenése is. Lengyelországból kiindulva morális forradalom is végbe ment a térségben. Ennek folytán a nyolcvanas évek elején tovább mélyült a szakadék a politikai vezetés által hangoztatott magasos elvek és a létező szocializmus kopár valósága között, s egyre nyitottabbá vált az uralkodói rendszerek elnyomó és retrográd jellege. A szovjet-amerikai viszony romlásával fokozódott a hidegháborús hisztéria. A Szovjetunió 1983-ban az amerikai Pershing-rakéták nyugat-európai elhelyezésére válaszul SS-20-as atomtöltetű rakétákat telepített a saját, illetve Csehszlovákia és az NDK területén. Brezsnyev 1982-ben bekövetkezett halálával utódlási válság kezdődött az SZKP-ben. A magyar kormány ellenzékkal szembeni magatartását meghatározta az Andropov-féle vezetés többé-

Mi történt 1983. március 15-én Szegeden?

Kirakatper, zárt ajtók mögött

kevésbé nyíltan kifejezett elvárásaihoz való alkalmazkodás is. A szovjetek, attól tartva, hogy a lengyel vírus áterjed a többi kelet-európai országra is, szabad kezet adtak a magyar kormánynak, hogy leszámoljon az „ellenséges politikai tevékenységet” folyatással. A hatalom pedig rendet csinált. 1982 végén jelet adott a sajtónak, hogy a demokratikus ellenzéket „elforgató központok” ügynökségeként támadja meg, és engedélyezte, hogy a rendőrség rendszeresen zaklassa tagjait.

1983. március 15-én nemzetiszínű és vörös lobogókat lengetett a langyos szél Szegeden. A Petőfi-szobornál és a szőregi csata emléktáblájánál a Tömörkény és a Ságvári gimnázium, valamint a szőregi általános iskola diákjai idézték fel a forradalom eseményeit. A Kossuth-szobornál „múltunk tanulságaiból jobban megértjük jelenünket, okosabban építjük jövőnket” típusú nagygyűlésen emlékeztek az MSZMP és a KISZ megyei, városi és járási vezetői, akik a szocialista demokrácia fontosságáról, az ifjúság felelős közéleti szerepéről, meg arról a történelmi színpadról szónokoltak, amelyen az ifjúság nem lehet szótlán és mozdulatlan statiszták. Aznap Darvasi László és Kardos Zoltán elsőéves főiskolai hallgatók a tanárképző március 15-i ünnepségén léptek színpadra az Ifjúsági Házban. Az irodalmi műsorok fontos kelleke volt egy hatalmas nemzetiszínű zászló, mellyel egy kisebb főiskolás társaság végigvonult az ünnepség után a városban, hogy a nap hátralévő részét az egyetemisták műintézményében, a Béke tanszéken töltsék. A rendőrök és civil ruhás nyomozók a délután folyamán igazoltatták a csapat tagjait, akik hegedűs mellett késő estig énekeltek negyvennyolcas nótákat a kocsmában. Ez után a társaság egyik fele a JATE-klubba ment. Kardos Zoltán itt találkozott a számára akkor még ismeretlen Benda Balázssal, aki aznap több helyen is kiragasztotta a városban kézzel írott, aktualizált 12 pontját. (Lásd keretes írásunkat.)

Másnap sorban vitték be a főiskolásokat rendőrségi kihallgatásra, ahol a korbács és mézesmadzag taktikáját alkalmazva hol fenyegetőztek, hol pedig ájtatoskodtak a nyomozók. A 6-8 órás riporton leginkább arra voltak kíváncsiak, hogy ki állt Benda Balázs, a Ságvári gimnázium 17 éves

Marek Freudenreich Kartoték című színházi plakátja

Mit kíván a magyar nemzet?

1848-1983

1. Sajtószabadság, a cenzúra eltörlése
2. Demokratikus többpártrendszer
3. Lelkiismereti, szólás- és gyülekezési szabadság
4. Alkotószabadság és az oktatás megreformálása
5. Hírközlési eszközökön keresztül történő manipulálások megszüntetése
6. A Belügyminisztérium hatáskörének csökkentése
7. Párttól független béketanács
8. Magyarország politikai függetlensége
9. Gazdasági függetlenség
10. Nemzeti ünnepek méltó megünneplése
11. Az idegen katonák kivonása hazánkból
12. Unió, vagyis Magyarországnak Erdéllyel való egyesítése

* Benda Balázs 1983. március 15-én ragasztotta ki aktualizált 12 pontját

diákja mögött. Miután kiderült, hogy senki, borult a rendőrség által előre gyártott álláspont. Ezzel azonban nem ért véget az ügy.

Lefoglalt versek

Izgatás büntetének alapos gyanúja miatt Darvasi és Kardos alélérletében már koráb-

ban házkutatást tartottak, amelynek során szétérték a lakást és még a szennyestartóban is szamizdatot, az ellenkezőnyomat keresték. Meg is találták a szovjet-magyar párttörténetről szóló és Erdély történetét leíró könyv alakjában. A köteteket hatóságilag rekvirálták, csakúgy mint a Mozgó Világ 1983. februári

számát és azt a két verset – címe: Politik és Aztán...), amire egy kék színű, műanyag borítású noteszben bukkantak. Március 21-én a családi házból vitték el a rendőrök a főiskolásokat. Darvasit kertészségben lelték meg Török-szentmiklóson, Kiss Zsoltot Kecskemétre, Kardos Zoltánt pedig Váshelyről szállított-

ták be a szegedi rendőrkapitányságra. Az újabb kihallgatás közben ajánlatot kaptak: legyenek besúgók és akkor spongyát dobhat a mültra. A főiskolások nem álltak be spiclinek sem akkor, sem utána. Később már nem is foglalkozott ezzel a kérdéssel a rendőrség. A főiskola viszont büntetett. Tette ezt annak ismeretében, hogy a rendőrség áprilisban ejtette a vádat, s megszüntette a hallgatók ellen a nyomozást. Kardos Zoltán esetében az állt a rendőrségi indoklásban, hogy „cselekménye az elkövetéskor olyan csekély fokban volt veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükséges lenne.” A főiskolást ennek ellenére megrovásban részesítették. Mégpedig azért, mert amikor március 15-én éjjel barátaival és Benda Balázssal ment haza a JATE-klubból, s a gimnazista fiú egy hirdetőoszlop kiragasztotta a kiáltványát, „eközben tanúsított passzív magatartásával Kardos Zoltán ösztönzőleg hatott a bűncselekmény elkövetésére.”

A főiskolások elleni vád: hallgatóhoz méltatlan magatartás volt. A tanárképzőn május 10-én lefolytatott kurta, furcsa fegyelmi tárgyaláson Elek József tanulmányi osztályvezető nem hazudtolta meg magát. Olyan volt mint mindig: kicsinyes, rosszindulatú és a maga fontosságától mámoros. Darvasi – egyik tanára tanácsát megfogadva, aki azt javasolta, vallja magát bűnösnek, ha főiskolás akar maradni – főigazgatói megrovással benn maradt a főiskolán. Kardos és Kiss nem tartotta magát bűnösnek. Őket egy évre eltöltötté tanulmányaik folytatásától.

Benda Balázst 1983. március 16-án vették őrizetbe és fogva tartása alatt érte meg nagykorúságát. Természetesen nála is tartottak házkutatást a nyomozók, amelynek során megtalálták a kristályragasztót, a grafitceruzát és az indigót, amit a vád tárgyi bizonyítékként elő is terjesztett a bírósági tárgyaláson. Lefoglaltak továbbá egy szamizdatot is, az AB Független Kiadónál megjelent Munkások '80 című lengyel dokumentumfilm-szövegkönyvet és az Európai Nukleáris Leszerelés (END) 1980-as felhívásának egy magyar nyelvű példányát, valamint különböző füzeteklapokra készített rajzokat (Jaruzelski karikatúrát) és feliratokat (Ki az ellenforradal-

már Lengyelországban? Jaruzelski vagy Valencia? (sic!); Pinochetet sötét napszemüveg volt. Most Jaruzelskin van sötét szemüveg. Talán hasonlítanak valamiben? Szerintetek ez itt Magyarországon demokrácia? Ugye fönt és keleten minden rendben van?).

A bírósági ítélet indoklásában az szerepelt, hogy bár Benda Balázs 1983. március 15-én részt vett a szervezett ünnepi rendezvényeken, azokkal elégedetlen volt, mert úgy érezte: a szervezetség, a kötelező ünnepségek elidegenítik a diáktársait március 15-től. Önálló kezdeményezéseket szeretett volna látni a fiatalok körében, ezért elhatározta, hogy több helyen kifüggeszti a kézzel írott, aktualizált 12 pontot.

A tárgyalás

Benda Balázs tárgyalását május 2-án tartották a szegedi bíróságon, ahol meglehetősen nagy számú hallgatóság gyűlt össze, de mielőtt beengedték volna a terembe az érdeklődőket, a hivatalsegéd kézzel írott papírlapot ragasztott ki az ajtóra: zárt tárgyalás. A bírónő felszólította a teremőröket, hogy távolítsák el a közönséget az épületből, szükség esetén pedig hívjanak rendőröket. Nem volt szükség vízágyúra, mert kint esett az eső. A közönség széteszött. A bíróság megállapította, hogy Benda Balázs kiáltványa alkalmas volt arra, hogy gyűlöletet keltsen a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendje, szövetségi, barátsági, nemzetközi kapcsolatai ellen, s a vádlott a szocialista társadalom fejlődése során észlelt társadalmi, gazdasági ellentmondásokat életkora és ellenséges hatások miatt tévesen értékelte.

Benda Balázs az eseményekre vonatkozóan teljes beismerő vallomást tett a bíróság előtt, de bűnösségét nem ismerte be. Azzal védekezett, hogy szándéka nem irányult gyűlölet keltsére. A bíróság a vádlott védekezését nem fogadta el. Benda Balázs nagy nyilvánosság előtt elkövetett igazgatási bűntette miatt hat hónapi börtönbüntetést kapott kétévi próbaidőre felfüggesztve.

A goszizdat (állami kiadású) sajtó mélyen hallgatott a szegedi fiatalok ügyéről. Csak a szamizdat Beszélő – ami nekünk is a forrást jelentette – számolt be arról, mi történt 1983. március 15-én Szegeden.

A kilenc éve elhunyt Benda Balázsra a közelmúltban emlékeztek barátai. Rajzaiból és írásaiból kötet készül.

Szabó C. Szilárd

KULCSOT IS ADUNK HOZZÁ!

Opel Astra Viva
2.575.400
Ft-tól!

Kulcsok az új Opel Astrához:

- nagyon vonzó ár
- kedvező hitelkonstrukciók
- gazdag választék
- akciós extra-csomagok

ÜNNEPI NYITVA TARTÁS:

Március 16, péntek: 9.00-13.00
Március 17, szombat: 9.00-13.00

ABS+klímaberendezés csak 350 ezerért!

ABS+klíma+elektromos ablakok + elektromos, fűthető tükrök+ködlámpák csak 420 ezerért!

OPEL RUPESKY 6728 Szeged, Fonógyári út 2-4. Telefon: (62) 558-400

Újabb ÁrAdás!

10 éves

az Opel Magyarországon

Opel Astra Classic
már
1.999.900,-
Ft-tól!*

Csak amíg a készlet tart!

Sőt, a GLX modell most blokkolásgátló fékrendszerrel (ABS), könnyűfém-keréktárcsákkal, szervokormányval, két légszákkal, színezett üvegekkel, elektronikus indításgátlóval és egy sor egyéb biztonsági és kényelmi felszereléssel már 2.589.900,- Ft-tól kapható!

OPEL

* Astra Classic Start 5 ajtós változat ára

OPEL RUPESKY 6728 Szeged, Fonógyári út 2-4. Telefon: (62) 558-400

ELŐFIZETŐINK NEKÜNK ARANYAT ÉRNEK

Ön már évek óta előfizetőnk? Ugye, nem akar kimaradni a nagy júliusi arany- és ajándékesőből?

Miért pont július?

Ekkor lesz 3 éves a Délmagyarország Kft. önálló terjesztési hálózata.

Ajándéksorsolást fogunk tartani, amelyen azok vehetnek részt, akik legalább 3 éve folyamatosan előfizetnek napilapunkra.

Önnem kell mást tennie, mint az eddig megszokott módon előfizetnie az újságot.

A részleteket egyelőre nem áruljuk el. Amit garantálni tudunk: nem fog bennünk csalódni. Előfizetőink nekünk aranyat érnek. Majd meglátják júliusban.

002007213